

the Church of *Hagioi* Apostoloi

The Church of Ayioi Apostoloi (Holy Apostles) is located on the northeast side of the main square of Pyrgi, the largest medieval village of southern Chios. Pyrgi first appears in a 14th century (1362) document, while in 1422 it is explicitly noted as a fortified settlement in a map by Florentine traveler Christoforo Buondelmonti. **Its architectural form follows**, albeit in a smaller scale, the prototype of the Katholikon of Nea Moni, which dates to the mid-11th century,

and belongs to the octagonal church architecture typology. The main element of this particular typology is the octagonal structure supporting the dome; the main difference with the church of the Holy Apostles is that here the longitudinal axis is particularly accentuated with the use of barrel vaults towards the bema to the east, as well as to the west, instead of conches, as in the case of Nea Moni.

The interior articulation of the church is tripartite; it is comprised of the bema, with its projecting semi-circular apse, the main church, and the narthex, which was originally separated from the main church by a wall that does not survive today. The main entrance to the church is on the west side of the narthex, while a secondary door on the south leads out onto a courtyard that surrounds the church on three sides. A deep blind arch, with a double row of quatrefoils decorating its brick arch, is found on the north wall of the narthex. This must be an arcosolium, that is, a space specifically built to house burials, usually reserved for the patrons of the church.

Probably the most striking feature of the church is the intricate articulation of its façades and their rich decorative brickwork. Four blind arches are opened on the long façades, each crowned by a double brick arch. Dentil courses, green

Τοιχογραφίες στο νότιο τοίχο του ναού
Southern wall of the main church. Wall paintings

quatrefoils in various layouts, and glazed bowls adorn the façades, rendering them lively and colorful. The two domes of the church, made entirely of bricks, have double marble colonettes and are built employing the so-called “recessed brick” technique.

An inscription on the northwest pilaster of the church notes that the church was erected from the ground in the year 1546 by prient-monk Symeon, and, later on, Bishop of Chios. The same date is also inscribed on the marble lintel over the entrance. Obviously, an extensive repair of the church took place in that year, though not its actual erection. The actual building date of the church, based on architectural features, must be placed in the Late Byzantine period (14th century).

The interior of the church is completely covered with frescoes. An inscription on the north wall of the main church informs us that the frescoes were executed in the year 1665, and provides the name of the painter as Antonios Kynegos from Crete. The Pantocrator, surrounded by nine angels, dominates the central dome. Scenes from the Twelve Feasts, the four Evangelists and six-winged angels cover the surfaces around the base of the dome.

The side walls of the main church are covered with scenes from the life and miracles of the Holy Apostles, Peter and Paul, to which the church is dedicated, while the west wall is decorated with the scene of the Last Judgment. The hemispherical vault of the narthex dome is decorated with the image of the Virgin Mary, of the Vlacherna type, with twelve accompanying angels. The scenes that cover the interior surfaces of the dome drum, between the windows, are antecedent images of the Virgin Mary and the Incarnation, while the arches supporting the dome retain two out of a total of twenty-four scenes of the “oikos” parts of the Akathist Hymn.

The artwork of Antonios Kynegos, with its lively colors and rich decorative motifs that envelop the main scenes, is characterized by a strong vernacular style that also borrows elements from the Cretan School of painting. Still, western art influence is also evident in the paintings, particularly in the “Ecce Homo” scene in the Diakonikon conch of the bema.

Ανατολική
εσωτερική
πλευρά του ναού
Interior of the
church looking
east

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
HELLENIC MINISTRY OF CULTURE
AND SPORTS

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΙΟΥ
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF
CHIOS

ο ναός των
Αγίων
ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
στο Πυργί

the Church of the
Holy
Apostles
in Pyrgi

Ο ναός των Αγίων ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ο ναός των Αγίων Αποστόλων βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της πλατείας του Πυργίου, το οποίο είναι το μεγαλύτερο από τα μεσαιωνικά χωριά της νότιας Χίου. Η ύπαρξή του αναφέρεται σε έγγραφο του 14ου αι. (1362), ενώ το 1422 σημειώνεται ως οχυρωμένος οικισμός σε χάρτη του Φλωρεντινού περιηγητή Christoforo Buondelmonti.

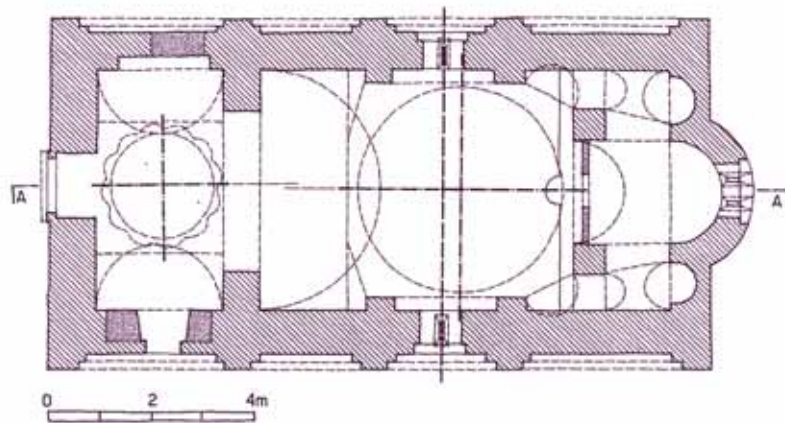
Η αρχιτεκτονική μορφή του ναού έχει ως πρότυπο, αλλά σε μικρότερη κλίμακα, το καθολικό της Νέας Μονής, το οποίο κτίστηκε στα μέσα του 11ου αιώνα και ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο των οκταγωνικών ναών. Βασικό γνώρισμα αυτού του τύπου είναι η οκταγωνική στήριξη του

τρούλου των ναών, αρχιτεκτονική λύση που ακολουθείται και στο ναό των Αγίων Αποστόλων, με τη διαφορά ότι ο κατά μήκος άξονας εδώ είναι ιδιαίτερα τονισμένος με τη διαμόρφωση καμαρών, αντί κογχών όπως στο καθολικό της Νέας Μονής, προς το ιερό και προς τα δυτικά.

Ο ναός εσωτερικά διαρθρώνεται σε τρία μέρη. Στο Ιερό Βήμα, με προεξέχουσα ημικυκλική αψίδα, τον κυρίως ναό και τον νάρθηκα, που αρχικά χωριζόταν από τον κυρίως ναό με τοιχοποιία, που σήμερα όμως δεν σώζεται. Στη δυτική πλευρά του νάρθηκα ανοίγεται η κύρια είσοδος στο ναό, ενώ μια δευτερεύουσα θύρα στη νότια πλευρά του, οδηγεί στον αύλειο χώρο που περιβάλλει το ναό από τις τρεις πλευρές του.

Στο πάχος του βόρειου τοίχου του νάρθηκα, υπάρχει βαθύ αψιδώμα, το πλίνθινο τόξο του οποίου κοσμεύεται με διπλή σειρά φιαλοστομιών. Πρόκειται για αρκοσόλιο, χώρο ειδικά διαμορφωμένο για τον ενταφιασμό συνήθως των κητόρων των ναών.

Αυτό που εντυπωσιάζει με την πρώτη ματιά στο ναό είναι η περίτεχνη διάπλαση των εξωτερικών του όψεων με τον πλούσιο κεραμοπλαστικό διάκοσμο. Στις μακριές του πλευρές διαμορφώνονται τέσσερα τυφλά αψιδώματα, που επιστέφονται με διπλά επάλληλα πλίνθινα τόξα. Οδοντωτές ταινίες, πράσινα φιαλοστόμια σε διάφορους σχηματισμούς και πινάκια κοσμούν τις όψεις, προσδίδοντας σε αυτές ζωντάνια και χρωματική ποικιλία. Οι δύο ολόπλινθοι τρούλοι του ναού με τους διπλούς μαρμάρινους κιονίσκους, είναι δομημένοι με το σύστημα της λεγόμενης «κρυμμένης πλίνθου». Εναλλασσόμενες σειρές σκουροκόκκινων

πλίνθων τοποθετούνται βαθύτερα από την επιφάνεια της τοιχοποιίας και καλύπτονται με ροδόχρωμο κονίαμα, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο φωτοσκιάσεις και χρωματικές αντιθέσεις, που προσθέτουν στο γενικότερο εντυπωσιακό αποτέλεσμα.

Επιγραφή στη βορειοδυτική παραστάδα του ναού αναφέρει την εκ βάθρων ανέγερσή του το έτος 1564 από τον ιερομόναχο Συμεών, προηγούμενο της Νέας Μονής και μετέπειτα Μητροπολίτη της Χίου. Η ίδια χρονολογία υπάρχει χαραγμένη και στο μαρμάρινο υπέρθυρο της εισόδου. Προφανώς, τη χρονιά αυτή πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη επισκευή του ναού και όχι η ανέγερσή του. Η ίδρυση του ναού με βάση τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία θα πρέπει να τοποθετηθεί στους υστεροβυζαντινούς χρόνους (14ο αι.).

Το εσωτερικό του ναού είναι κατάγραφο. Επιγραφή στο βόρειο τοίχο του κυρίως ναού, μας πληροφορεί για το έτος αγιογράφησης που είναι το 1665, καθώς και για το όνομα του ζωγράφου, του Αντωνίου Κυνηγού από την Κρήτη. Στο ημισφαίριο του τρούλου δεσπόζει ο Παντοκράτορας, δορυφορούμενος από εννέα αγγέλους. Στις κάθετες και κοίλες επιφάνειες γύρω από τη βάση του τρούλου, εικονίζονται σκηνές από το Δωδεκάορτο, οι τέσσερις Ευαγγελιστές και Εξαπτέρυγα. Στις πλάγιες τοιχοποιίες του κυρίως ναού εικονογραφούνται σκηνές από το βίο και τα θαύματα των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, στο όνομα των οποίων τιμάται ο ναός, ενώ τη δυτική τοιχοποιία κοσμεύ η παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας. Στο ημισφαίριο του τρουλίσκου στο νάρθηκα, εικονίζεται η Παναγία στον τύπο της Βλακερνίτισσας με δώδεκα σεβίζοντες αγγέλους. Οι σκηνές που σώθηκαν στο τύμπανο του τρούλου, ανάμεσα στα παράθυρα, αποτελούν προεικονίσεις της Παναγίας και της Ενσάρκωσης, ενώ στα τόξα στήριξης του τρούλου διατηρούνται δύο από τις εικοσιτέσσερις παραστάσεις των «αίκων» του Ακάθιστου Ύμνου.

Η τέχνη του Αντωνίου Κυνηγού, με τα ζωηρά χρώματα και τα πλούσια διακοσμητικά που πλαισιώνουν τις παραστάσεις, χαρακτηρίζεται από έντονο λαϊκό ύφος που δανείζεται στοιχεία της Κρητικής Σχολής. Στη ζωγραφική του όμως είναι εμφανείς και οι επιδράσεις της δυτικής τέχνης, επιρροή που είναι ορατή κυρίως στην παράσταση της Άκρας Ταπείνωσης, στη κόγχη του Διακονικού, στο Ιερό Βήμα.

Ανατολική πλευρά
του ναού
Eastern side
of the church

Άγιοι
ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ
Hagioi
Apostoloi

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΙΟΥ

Ναυάρχου Νικοδήμου 1 - Άγιος Γεώργιος
82 131 Κάστρο - Χίος
Τηλ. 22710-44238/44738/44650
e-mail: efachi@culture.gr

HELLENIC MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS

EPHORATE OF ANTIQUITIES OF CHIOS

1. Navarhou Nikodimou str - Saint George
Castle - Chios 82 100.
Tel +3022710/44238/44738/44650
e-mail: efachi@culture.gr

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παρισιάνθη Βαλάκου // TEXT: Parisianthi Valakou
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ στα Αγγλικά: Αθανάσιος Κουμάντος //
TRANSLATION in English: Athanasios Koumantos